

doops gezind plus

Afkoelen

- 2 om te beginnen
- 3 vanuit de stilte
- 4-6 overdenking
Het ultieme afkoelen
- 7 open ruimte
Geïsoleerd
- 8 zegenrijk

VOORAF

Machteld Stam

Als kind hebben we het waarschijnlijk allemaal weleens meegemaakt. Door er zelf te staan, of te zien hoe een klasgenoot, broer of zus er naartoe werd gestuurd. Op de gang staan. Afkoelen. Een *time out* nemen heet het tegenwoordig. Dan klinkt het blijkbaar minder zwaar. Onder pedagogen zijn de meningen verdeeld over deze aanpak. Het is volgens sommigen beter om het gesprek met het kind aan te gaan in plaats van het weg te sturen.

Ik moet denken aan een voorval jaren geleden. Een gezin zat aan tafel. Op de borden lagen spinazie en aardappels. De kleuter begon te

drenzen. Ze wilde niet eten en lustte geen spinazie. Toen dat niet bleek te werken, werd ze driftig en keerde ze haar bord om. De aardappels rolden nog net niet van de tafel.

Omdat ze voorvoelde welke consequenties haar actie had, vertrok ze zelf richting gang. Er werd geen woord gesproken. Haar moeder veegde al het eten bij elkaar en schoof het weer op het bord. Toen de kleuter na enige minuten om het hoekje kwam kijken of ze weer binnen mocht komen, nam haar moeder haar op schoot. Ze gaf haar dochtertje te eten. Zonder probleem at ze alles op.

Soms gaan daden nog steeds woorden te boven.

EXPOSITIE

Kalle Brüsewitz

geest

De tentoonstelling in Museum van de Geest bestaat uit twee delen: *Dolhuys* en *Outsider Art*. Een deel is te vinden in de Hermitage te Amsterdam en een deel in Haarlem. In het oude Dolhuys aldaar, het voormalig huis voor de opvang van 'geesteszieken', is de permanente collectie te bezichtigen over de geschiedenis van de psychiatrische zorg, in woord en beeld. Te zien zijn bijzondere attributen, angstaanjagende foto's en films van de omgang met mensen met een psychiatrische uitdaging. Maar ook is er veel kunst te vinden van mensen die een link hebben met de psychiatrische zorg.

Inmiddels is Museum van de Geest breder georiënteerd, met aandacht voor buitenbeentjes. Al klinkt dat veel te negatief. Het gaat om

iedereen die buiten de norm valt, of zich buiten die norm voelt vallen. Er hangen fotoportretten van fotografe Diana Blok van de regenboogcommunity in Turkije, uit een fotoserie van beelden waar een sociaal taboe op rust. Ook is een interview te horen met rapper/muzikant Willem de Bruin (o.a. *The Opposites*), over sociale angsten en de worsteling met zichzelf. En er is de graphic novel *Isolatie* van Kees Peerdeman over het fenomeen angststoornis en de sociale isolatie die daaruit voortkomt.

Museum voor de Geest is een museum voor iedereen, want wat is de norm überhaupt? Toch voelt het ook dubbel, want aandacht voor homo-seksualiteit in een museum over de geschiedenis van de psychiatrische zorg, is *tricky*. Hoe mooi en breed de collectie ook is.

Zie voor informatie en bezoektijden www.museumvandegeest.nl

COLOFON

Doopsgezind Plus is een liturgische, pastorale uitgave van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit en verschijnt zes keer per jaar, in het hart van *Doopsgezind NL*.
Redactie Kalle Brüsewitz, Marijke van Duin, Jeannette den Ouden,

Machteld Stam & Machteld van Woerden
Ontwerp & opmaak Susan de Loor, Kantoordeloor Haarlem
Druk GBU printmedia
Oplage 5.000

Papier Maxi Offset
FSC-mix credit gecertificeerd
Contact redactie
Singel 454 | 1017 AW Amsterdam
020 623 09 14 | communicatie@ads.nl
www.doopsgezind.nl
© ADS 2022

O, welkome koelte!

De strijd om te leven
lijkt heter dan ooit
wij bestoken elkaar
met crisistaal
wantrouwen, woede
onbegrip

en wapens

als een plantje
in een verzengend hete zomer
dat reikhalzend verlangt
naar een verkoelende regenbui

zo snakt mijn ziel
naar ontmoeting,
begrijpen van de ander
naar empathie
ook voor mijzelf

naar het einde
van deze
hopeloos verhitte tijd

naar de troostende regen
die met haar koelte
rust terugbrengt

en vrede

Het ultieme afkoelen

Buiten is het 30 graden. De bomen in het park achter mijn huis staan roerloos in de hete middagzon.

De vogels houden siësta, net als de kat. De straat is leeg. Wie niet naar zee is, verschuilt zich achter neergelaten zonneschermen. Mijn hersenen staan op mijmerstand. In gedachten dwaal ik door de bijbel, met als zoeklicht het thema van deze *Doopsgezind Plus*: afkoelen. Er moeten in die hete zomers in Israël toch ook mensen zijn geweest die snakten naar een duik in fris, helder water! Maar nee, geen broers of zussen die een middagje gingen zwemmen om af te koelen. (Hadden Kaïn en Abel, Rachel en Lea dat maar wel gedaan, wie weet hoe het dan met hen was afgelopen!)

Ik haal een glas water met een schijfje citroen.

Opeens schiet me een verhaal te binnen over het volk Israël en hun leider Mozes. Dat verhaal gaat over verhitte mensen die verlangen naar water. Het speelt zich af bij de rotsen van Kades waar het volk al eens eerder was geweest. Het is de eerste maand van het veertigste jaar na de uittocht uit Egypte. Stel je voor! Veertig jaar zwoegen door de woestijn en dan aankomen op een plek waar je ongeveer begonnen bent. Het volk mort: 'Waren wij maar gestorven. Waarom heb je ons uit Egypte

geleid en naar deze vreselijke plaats gebracht, waar niets groeit? Geen koren, geen vijgen, geen druiven en geen granaatappels. Er is zelfs geen water om te drinken.'

Mozes en zijn broer Aäron zijn de wanhoop nabij en bidden tot God: 'Help ons!' En God zegt: 'Roep het volk bij elkaar en spreek, waar zij bij zijn, tegen die rots daar. Er zal genoeg water uitkomen voor het volk en alle dieren.' En wat doet Mozes? Uitgeput en woedend tegelijk schreeuwt hij tegen het volk: 'Jullie krijgen je zin, stelletje dwarsliggers! Water willen jullie? Water zullen jullie krijgen!' Waarna hij met zijn stok twee keer op de rots mept en het water begint te stromen.

Dat is nog eens afkoelen! Maar God denkt daar anders over: 'Omdat je mij niet hebt vertrouwd en mijn naam niet hoog hebt gehouden, zul je het beloofde land niet binnengaan' (Numeri 20). Ik krijg het warm van deze strenge woorden. Heeft God in zijn woede nooit een vergissing begaan? Die zondvloed... daar had hij zelf toch later ook spijt van?

Ik zoek een ander verhaal en vind dat van Petrus en zijn vrienden, die midden op het meer in

foto Torsten Dederichs

Petrus wordt bang en gaat kopje onder

doodsangst verkeren als de storm opsteekt. Als Petrus ziet dat Jezus over het water naar hen toeloopt, roept hij: 'Heer, als u het bent, zeg me dan dat ik over het water naar u toe moet komen' (o.a. Mattheus 14). Typisch Petrus, altijd haantje de voorste! Maar ook moedig, want als Jezus zegt: 'Kom!', stapt hij uit de boot en loopt over het water naar hem toe. Totdat de wind om zijn oren loeit en de golven onder zijn voeten hoger en hoger worden. Petrus wordt bang en gaat kopje onder. 'Red me', kan hij nog net schreeuwen en Jezus trekt hem uit het water omhoog. 'Wat heb je toch weinig vertrouwen', zegt hij.

Vertrouwen. Het is het kernwoord in beide

verhalen. Of liever gezegd: het gebrek aan vertrouwen en waar dat toe leidt. Mozes zal nooit het beloofde land binnen gaan en Petrus zal nog vele

malen figuurlijk kopje onder gaan. Totdat de haan kraait en hij eindelijk inziet wie hij is en wat hij gedaan heeft. Gebrek aan vertrouwen leidt tot het verloochenen van anderen, van je waarden, van God. Als dat verraad diep tot je doordringt, komt onherroepelijk het berouw. Nu is berouw tegenwoordig niet meer zo'n populair begrip. We zeggen 'sorry' en daarmee is de kous wel af. Maar berouw is geen kous. Berouw gaat over doorleefde pijn om de ander die je hebt gekwetst of verraden. Berouw maakt dat je buigt, omdat het kwaad soms groter is dan jijzelf. Berouw is kopje onder gaan en roepen: 'Help me, want ik kan het niet alleen'.

Ik denk weer aan Mozes die aan het eind van zijn leven op de berg Nebo staat. Vol berouw is hij de berg opgeklimmen. Hij weet dat zijn hoogmoed hem verhindert om het land van melk en honing

Berouw: doorleefde pijn om de ander

*Zoals een hert
smacht naar de waterstromen
zo rende ik jou tegemoet*

die hoogtijdagen

*stond op de altaartreden,
zong met lichte stem het lied*

jouw kind.

*Nu om mij heen het ijsig zwijgen
het geschamper:
die die je jeugd verblijdde
waar is hij gebleven?
Op reis, de smoor in, dood?*

*Alsof de horizon werd uitgewist
de aarde losgeslagen van haar zon.*

*Maar dan stijgt plotseling
een stem
in mij omhoog
boven mij uit
ik weet niet waarvandaan:*

jij bent mijn god.

– naar psalm 42
Huub Oosterhuis, 150 psalmen vrij

binnen te gaan. Maar dan voelt hij hoe God naast hem komt staan en met hem meekijkt over dat onbereikbare beloofde land. Dichterbij God kan een mens niet komen. En opeens beseft hij dat hij ondanks alles een geliefd mens is, dat zijn hoogmoed en zijn onvermogen zijn vergeven. Dan kan hij sterven, waarna God zelf hem naar zijn graf draagt (Deuteronomium 34).

Ik denk ook aan Petrus als hij Jezus na diens dood ontmoet op de oever van het Meer van Tiberias. Petrus en zijn vrienden zijn 's nachts op het meer aan het vissen, als ze tegen de ochtend Jezus aan de oever zien staan. Petrus, die zich doodschaamt om zijn verraad, wil alles doen om zijn berouw over zijn verraad te tonen. Hij springt in het water om sneller op het strand te zijn, sleept met netten vol vissen, spoort zijn vrienden aan een vuurtje te maken. Na de maaltijd richt Jezus het woord tot hem: 'Simon, zoon van Johannes, heb je mij waarlijk lief?' Tot drie keer toe stelt hij diezelfde vraag en telkens antwoordt Petrus, huilend van berouw: 'Ja, Heer, u weet toch dat ik u liefheb'. Waarop Jezus hem liefdevol aankijkt en hem zijn levensopdracht geeft: 'Weid mijn schapen' (Johannes 21).

Mozes en Petrus. Heetgebakerde mannen. Wat herkennen we veel in hen. Ze konden het zelf wel, dachten ze. Maar toen het leven hun anders leerde, bracht hun berouw hen dichterbij God dan ooit tevoren.

Het is avond geworden. De zon is verdwenen achter de huizen aan de overkant. Ik zet het raam open, laat frisse lucht naar binnen stromen en denk: 'Ja, zo is het. Berouw is het bijbelse, het ultieme afkoelen.' +

Geïsoleerd

Voorovergebogen zit hij. Ik probeer hem te roepen, steeds iets harder, maar hij reageert niet.

Als ik een hand op z'n schouder leg reageert hij als door een wesp gestoken. Ik schrik en hij schrikt. 'Dat is traumatisch man. Niet aan me komen. Ik word gek.' Hij is achttien en staat net op straat. 'Gaat niet goed, man. Beetje agressie en zo. Je kent het. M'n moeder moest altijd werken en ik zwierf een beetje op straat. Was niet meer te *handelen* blijkbaar. Snap het ook niet zo goed, maar weet wel dat ik nooit meer dáár wil zijn.'

Ik vraag waarom hij zo fel reageert op mijn hand. 'Die *fokking* kleine kamer. Als het even niet ging pakten ze me vast en moest ik afkoelen. Pleurden ze me in zo'n kamertje. Volgens mij is dat crimineel. Een isoleercel ofzo.'

Hij zat in een JeugdzorgPlus-instelling: gesloten jeugdzorg. Daar kom je terecht als er complexe problematiek vastgesteld is. De bedoeling is dat kinderen en jongeren er werken aan hun problemen, maar ook in de gaten gehouden worden. En dat ze er beter uitkomen dan dat ze er in gaan. Eén van de controversiële methodes is de isoleercel. Een kamer waar jongeren die door agressie een gevaar zijn voor zichzelf en/of anderen tijdelijk worden neergezet om af te koelen.

Op zich is de methode in de kern een soort laatste redmiddel en nog te begrijpen ook. Een jeugdzorgmedewerker die ik daarover spreek, stelt: 'Het gebeurt echt heel zelden, omdat bijvoorbeeld andere jongeren of medewerkers bang zijn en dan

de algehele veiligheid in het geding is. Alleen in dat uiterste geval zetten we dit zware middel in. Er zijn talloze andere manieren om iemand kalm te krijgen. Dat weet je per persoon als je langer met een groep werkt. Het kan gaan om op iemand inpraten, hem een sigaret laten roken, sporten, muziek, of bijvoorbeeld een pluche knuffel geven.'

Toch blijkt isoleren in de praktijk helaas vaker te gebeuren dan 'heel zelden'. Het voornaamste probleem zit volgens experts in het effect op de jongeren zelf. Ook jongeren uit de gesloten jeugdzorg spreken zich de laatste jaren erover uit. Jongeren met een verleden van verkrachting en huiselijk geweld, die tegen hun wil worden vastgepakt en in zo'n kamer worden gezet. Juist dat aanraken zonder toestemming is zo precair. Trauma's verergeren en alles wat de jeugdzorg zou moeten bewerkstelligen – een veilige plek zijn – doe je daarmee teniet. 'Ik hoopte veilig te zijn daar, en was ook blij dat ik een plek had, maar ik ben echt *fucked up* geraakt daar. Mij koel je niet af door me zomaar vast te pakken. Geef mij gewoon een luisterend oor, wat goede muziek en ik ben chill.'

De methode is inmiddels niet meer gangbaar in de jeugdzorg. Al in 2018 heeft toenmalig minister Hugo de Jonge aangegeven dat het gedwongen isoleren van kinderen moet stoppen, maar onderzoek wijst uit dat het nog steeds gebeurt. Toch lijkt het erop dat het langzamerhand tot het verleden gaat behoren. +

foto Sir Manuel

Fluisterend riet

Het riet in de Kop van Overijssel spreekt tot de verbeelding. Het kent zijn eigen taal.

Het verbeeldt om te beginnen de gang van de seizoenen, vanaf het eerste prille groen tussen de stoppels, de snelle groei in mei en juni en dan de bloeipluimen in de zomer. In de herfst zijn er prachtige kleuren en in de winter het goudgeel van de afgestorven stengels. Dan komen de rietsnijders en worden de oude resten verbrand. Het riet wordt in kleine schoven op het land gezet om te drogen. Later worden er veldbossen van gemaakt. Het is de cyclus van dood en leven, vergankelijkheid en groei, van einde en nieuw begin.

In de bijbel wordt verhaald van de doortocht door de Rietzee.

Het Hebreeuwse woord werd vroeger meestal vertaald met Schelfzee. Mozes begint zelfs zijn leven tussen het riet (Ex.2) in een biezen mandje. Hoe mooi is dat niet? De associaties met Pasen liggen voor de hand. Te midden van al het water van chaos, ondergang en dood, begint iets nieuws. In een van de Adventslezingen (Jes.42:2-3) wordt over de Messias gezegd: 'Hij schreeuwt niet, hij verheft zijn stem niet, hij roept niet luidkeels in het openbaar; het geknakte riet breekt hij niet af, de kwijnende vlam zal hij niet doven.' Dit is herderlijk en behoedzaam handelen. Niet breken of laten barsten, maar behoeden en bewaren, recht doen.

Ooit kreeg ik van mijn moeder Ex Libris-kaartjes voor in mijn boeken met een Friese spreuk: 'De wyn jout tûzend nammen oan e reiden'. Oftewel de wind geeft duizend namen aan het riet. Ik herinner me dat ik dit toen niet helemaal begreep, maar wel mooi vond. Alsof de dingen hun geheim hebben, zou ik nu zeggen. Er is een onzegbaar meer. Er valt van alles te vrezen, maar laten we niet vergeten dat er toch weer een nieuw begin zal zijn. Er kan telkens ook weer iets gaan groeien, wie weet zelfs tot wasdom komen. Want de Geest waait waarheen Zij wil; je hoort haar geluid, haar fluisteren in het riet, maar je weet niet waar Zij vandaan komt en waar Zij heengaat (Joh.3:8).

Tot slot: Guido Gazelle kent men van *Mij spreekt de blomme een tale*. Hij dichtte ook over het ruisend riet. Daarom alleen al is het goed om er op hoop van zegen af en toe even op uit te gaan, verkoeling te zoeken. Een tochtje langs de waterkant, eindje fietsen, wandelen, rietzeilen, op een terrasje zitten et cetera. Even de frisse wind voelen die niet alleen door het riet, maar ook door je haren wil waaien, je goede moed wenst, veerkracht en levenslust. +